

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα : «Το περιβάλλον, μέσα από τα χειροποίητα υφαντά της Τσαριτσάνης».

Συμμετέχει όλη η ΣΤ΄ τάξη (25 μαθητές) με τη δασκάλα Λιάνου

Αικατερίνη

Συνεργάτες εκπαιδευτικοί: Πάσχος Αντώνιος
Παναγιώτου Ευαγγελία

Διευθυντής Δημ. Σχολείου: Σπυράκης Ιωάννης

Έναρξη προγράμματος: Νοέμβριος 2004

Λήξη προγράμματος: Ιούνιος 2005

ΔΗΜ. ΣΧ. ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δεκέμβρης του 2004, Σάββατο μεσημέρι και εκπομπή της ET3 αναφέρεται στο χωριό μας, στην ιστορική κωμόπολη της Θεσσαλίας, την Τσαριτσάνη.

Το τηλέφωνό μου χτυπάει επανειλημμένα οι μαθητές μου, μου θυμίζουν πως πρέπει να μη ξεχαστώ, να δω το ντοκιμαντέρ και τη Δευτέρα να συζητήσουμε.

Πράγματι έτσι και έγινε.

Η χαρά, ο ενθουσιασμός και τα ερωτήματα των μαθητών ήταν έκδηλα.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ – ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Μεταφερόμαστε στις αρχές του 18^{ου} αιώνα.

Εποχή που η Τσαριτσάνη ανθίζει εμπορικά και οικονομικά και ας είναι Τουρκοκρατούμενη.

Πρώτα στην Τσαριτσάνη και μετά στ' Αμπελάκια λειτουργεί συνεταιρισμός βαφής και επεξεργασίας νημάτων, υφασμάτων μάλλινων, βαμβακερών και μεταξωτών.

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, οι Τσαριτσανιώτες ασχολήθηκαν με την υφαντουργία και τη βαφή των νημάτων.

Γνωστοί είναι οι «Κιρχανάδες» τα θολόκτιστα πλυντήρια και βαφεία των νημάτων.

Κατασκεύαζαν υφάσματα από μαλλί, βαμβάκι και μετάξι, μέσω του συνεταιρισμού και των караβανιών τα διακινούσαν, μέχρι τη Θεσ/νίκη, Σμύρνη, Οδησό, Τεργέστη, Σόφια, Βιέννη, Λυών και Παρίσι.

Η λαμπρότητα των νημάτων, η ποικιλία των χρωμάτων και των αποχρώσεων, η χρήση των φυτικών χρωμάτων τα έκαναν ασυναγώνιστα.

Για τη βαφή των πρώτων υλών, οι Τσαριτσανιώτες χρησιμοποιούσαν το ριζάρι, τα φύλλα της μηλιάς της καρυδιάς, του πουρναριού, του ελάτου, τα κρεμμύδια, την αγριάδα, το θράψο, το ξύλο της λυγαριάς, την παπαρούνα, το πυξάρι, το φλοιό της αγριοροδιάς, το άνθος του κρόκου και άλλες φυτικές ουσίες.

Επίσης στους γνωστούς συνδυασμούς αυτών των φυτικών χρωμάτων πρόσθεταν και μία στυπτική ύλη την Γκιβριτζιλέ (μίγμα αλατιού με νιτρικό κάλιο).

Οι βαφείς της Τσαριτσάνης υπήρξαν περιζήτητοι, πρωτότυποι και μοναδικοί στις βαφές, αφού κατείχαν οικογενειακά μυστικά μεταδίδοντάς τα από γενιά σε γενιά.

Όσα και αν προσπάθησαν οι ξένοι (κυρίως οι Γάλλοι) να πετύχουν τις βαφές τις δικές μας, δεν τα κατάφεραν γιατί άλλο χρώμα έδινε το ριζάρι στην ηλιόλουστη Τσαριτσάνη και άλλο στη Γαλλία, χωρίς αυτόν τον ήλιο.

Έτσι με τη βοήθεια της χημείας στράφηκαν στα χημικά τοξικά χρώματα, τα χρώματα της ανιλίνη.

Η Τσαριτσάνη την εποχή εκείνη ήκμαζε οικονομικά. Οι πιο εύποροι κάτοικοι έχτισαν στ' αρχοντικά τους (κάποια σώζονται μέχρι σήμερα, Διμπλά), μεγάλες υπόγειες στέρνες για τη συγκέντρωση βρόχινων νερών, τα οποία χρησιμοποιούσαν στην υφαντοχρωματική τέχνη (Κιρχανάδες).

Ταυτόχρονα έχτιζαν και τα πηγάδια, για νάχουν πάντα νερό.

Στην ύφανση των περιζήτητων υφαντών οι Τσαριτσανιώτες χρησιμοποιούσαν ξύλινους αργαλειούς με μεγάλο μεράκι και ζήλο, τραγουδώντας και υφαίνοντας τα λουλούδια, τα πουλιά, τον Βυζαντινό σταυραετό, τους καημούς και τους πόθους των σκλαβωμένων κατοίκων.

Όλα τα υφαντά μας ήταν έργα τέχνης περιζήτητα.

Ήταν ο πολιτισμός μας, η παράδοσή μας, οι ρίζες μας, το περιβάλλον μας.

Το ερέθισμα δόθηκε, τα παιδιά ήθελαν να γνωρίσουν από κοντά τα χειροποίητα υφαντά της Τσαριτσάνης, και να επισκεφθούν τ' αρχοντικά που απέμειναν.

Έτσι αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με το θέμα της περιβαλλοντικής εργασίας «το περιβάλλον μέσα από τα χειροποίητα υφαντά της Τσαριτσάνης».

Σχεδόν όλοι μας έχουμε στα σπίτια μας υφαντά από τις γιαγιάδες.

Αποφασίζουμε να επισκεφθούμε το σπίτι ενός μαθητή που η γιαγιά του ασχολούνταν και ασχολείται με την επεξεργασία του μαλλιού (πλύσιμο-βάψιμο) και την ύφανση στον αργαλειό.

Γενάρης του 2005

Το σπίτι του Δημήτρη είναι στρωμένο με υφαντά και μας περιμένει. Αλλού φλοκάτες πολύχρωμες, αλλού τα θηλιαστά που μοιάζουν με ανάγλυφα και αλλού στρωμένα τα κεντημένα τα «σαϊτιάρικα».

Τα λουλούδια, τα πουλιά, τα ζώα, ο μαιάνδρος στολίζουν τα υφαντά. Ποικιλία χρωμάτων και αποχρώσεων και τα περισσότερα βαμμένα με φυτικά χρώματα, παραδοσιακά, φιλικά στο περιβάλλον.

Τα παιδιά εντυπωσιάζονται, χαίρονται, τα επεξεργάζονται, τα χρησιμοποιούν, αισθάνονται το πόσο όμορφα και ζεστά είναι και πόσο ταιριάζουν με τις χαμηλές θερμοκρασίες του χειμώνα.

Τα παιδιά κάθονται στον αργαλειό, συμμετέχουν στη δημιουργία της ύφανσης, τώρα πια ξέρουν πως γίνεται ένα υφαντό και εκτιμούν την αξία του.

Επιστρέφουν στο σπίτι χαρούμενα και τα περισσότερα ζητούν από τις μαμάδες τους, να στρώσουν το σπίτι παραδοσιακά με τα υφαντά τους.

Μάιος 2005

Τα παιδιά βρίσκονται μπροστά στη μαγεία της φύσης, του περιβάλλοντος, μαζεύουν φύλλα καρυδιάς και καρύδια πράσινα, βρίσκουν και συλλέγουν τ' άνθη του κρόκου, με τη βοήθεια ενός γέροντα βρίσκουν το ριζάρι το στεγνώνουν, το αλέθουν για να το χρησιμοποιήσουν στο βάνιμο του μαλλιού.

Χημικός πατριώτισσα μας, αποκαλύπτει στα παιδιά τα μυστικά του βανίματος.

Το νερό στη φωτιά, περιμένει τα φυτικά και χημικά χρώματα και τα παιδιά γίνονται πραγματικοί βαφείς.

Ξεφυλλίζουν το χρωματολόγιο, βλέπουν ψηλαφίζουν, μυρίζουν τιςμπογιές, βάφουν διάφορες αποχρώσεις του καφέ-μπλες, κόκκινου, κίτρινου, μπλε και πράσινου χρώματος.

Δημιουργούν, χαίρονται, μαθαίνουν, απολαμβάνουν.

Αφήνουν τα βαμμένα μαλλιά να στεγνώσουν στον λαμπερό ήλιο, τα γυρίζουν τα παρακολουθούν.

Το πείραμα λέει η χημικός πέτυχε.

Τα χρώματά μας είναι φωτεινά, λαμπερά, ανεξίτηλα.

Την υπόλοιπη επεξεργασία του μαλλιού, την αφήσαμε να την κάνει η γιαγιά του Δημήτρη που την γνωρίζει καλά.

Στις διακοπές όμως του καλοκαιριού θα περάσουμε από τον αργαλειό της, για να υφάνουμε ένα πολύχρωμο διάδρομο, δικών μας χρωμάτων και αποχρώσεων.

Πιστεύω το αποτέλεσμα να είναι όμορφο, εντυπωσιακό, χειροποίητο, φιλικό στο περιβάλλον.

ΔΗΜ. ΣΧ. ΤΖΑΡΙΤΖΑΝΗΣ

ΕΡΕΥΝΑ

Σ' έρευνα που έγινε στην Τσαριτσάνη από τα παιδιά σε χίλιες οικογένειες όλες χρησιμοποιούν στα σπίτια τους μάλλινα χειροποίητα υφαντά.
Σχεδόν όλες οι γιαγιάδες και οι προγιαγιάδες των παιδιών έχουν ασχοληθεί με το μαλλί και έχουν υφάνει.
Στις γιορτές των Χριστουγέννων όλα τα σπίτια ήταν στρωμένα με μάλλινες υφαντές φλοκάτες μονόχρωμες ή με πολύχρωμα ωραία σχέδια.
Η επιστροφή στην παράδοση είναι θετικό και ενθαρρυντικό θέμα.

ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΔΑ

Υ.....
Φ.....
Α.....
Ν.....
Τ.....
Α.....

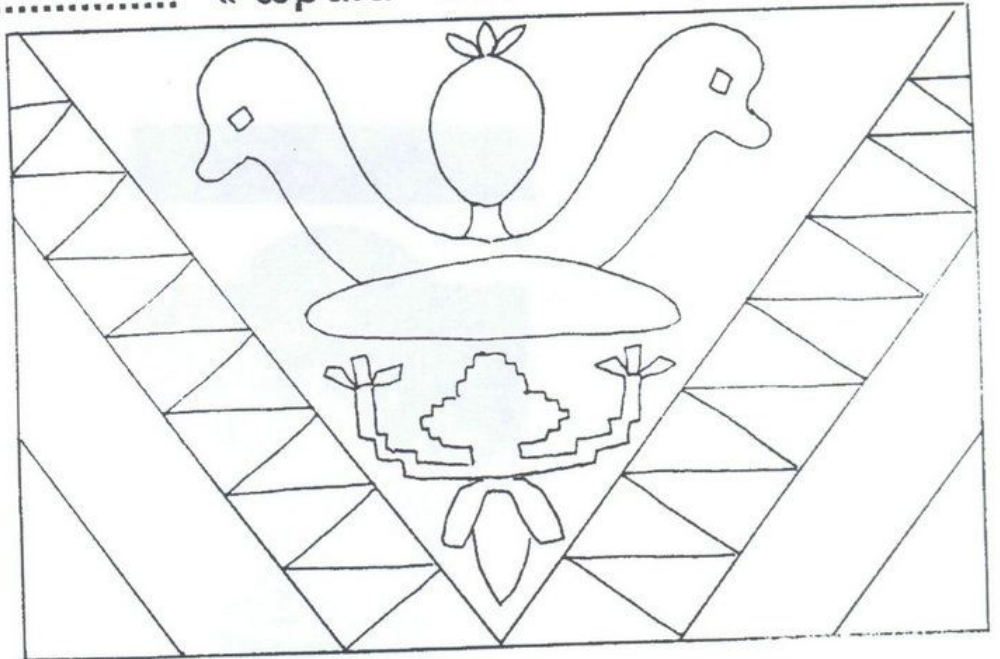
1. Η Πηνελόπη..... Στον αργαλειό της.
2. Βάλε το κόκκινο .....(στίχος τραγουδιού).
3. ....σαν το κρίνο.
4. Μ' αυτά υφαίνουμε.
5. Κι' όλη μέρα τακ τ... .
6. Έτσι λέγονται τα χρώματα που δεν ξεβάφουν.

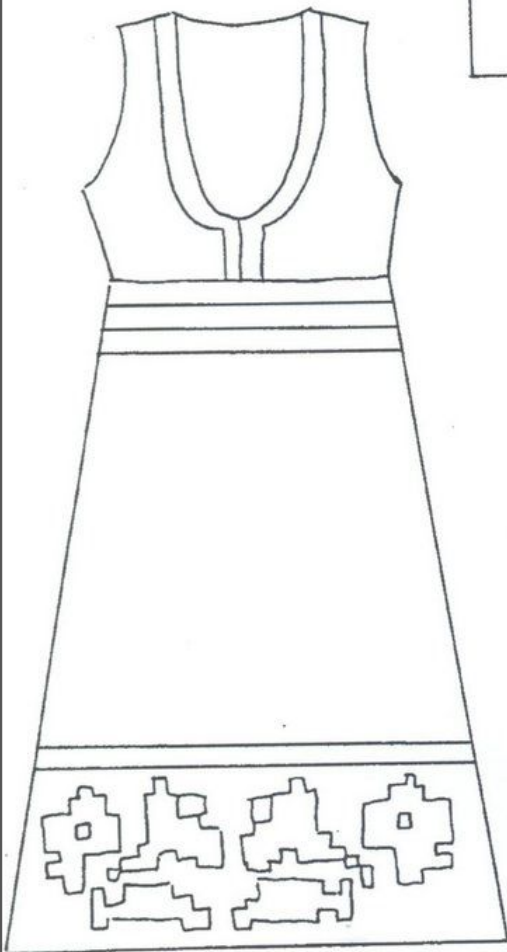
ΔΗΜ. ΣΧ. ΤΖΑΡΙΤΖΑΝΗΣ

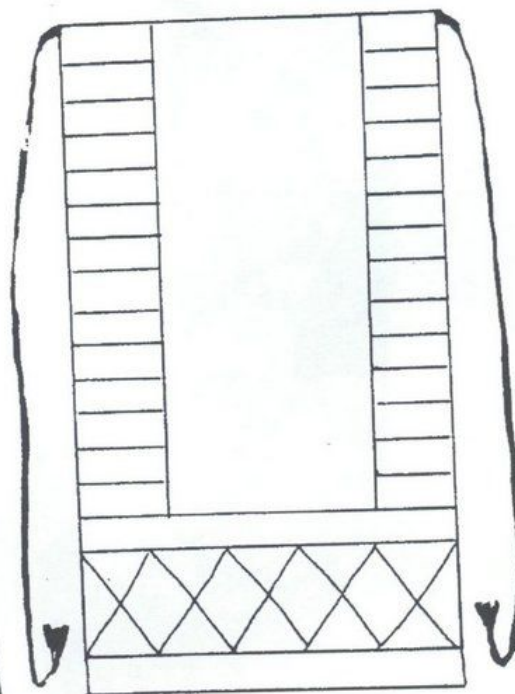
« ωραία που είν' η νύφη μας

κιλίμι, σχέδιο δικέφαλος αετός

φουστάνι

ποδιά

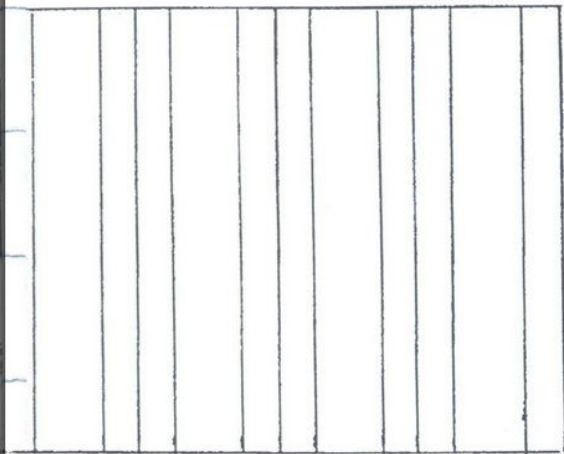
«σαν θέλεις
να' μουν όμορφη,
ξανθή και μαυρομάτα,
να πάρεις κόρη
από σειρά
κι από μεγάλο σπίτι,
να ξέρει ρόκα
κι αργαλειό,
να ξέρει
να υφαίνει»

δημοτικό τραγούδι

αία τα προικιά της» .....

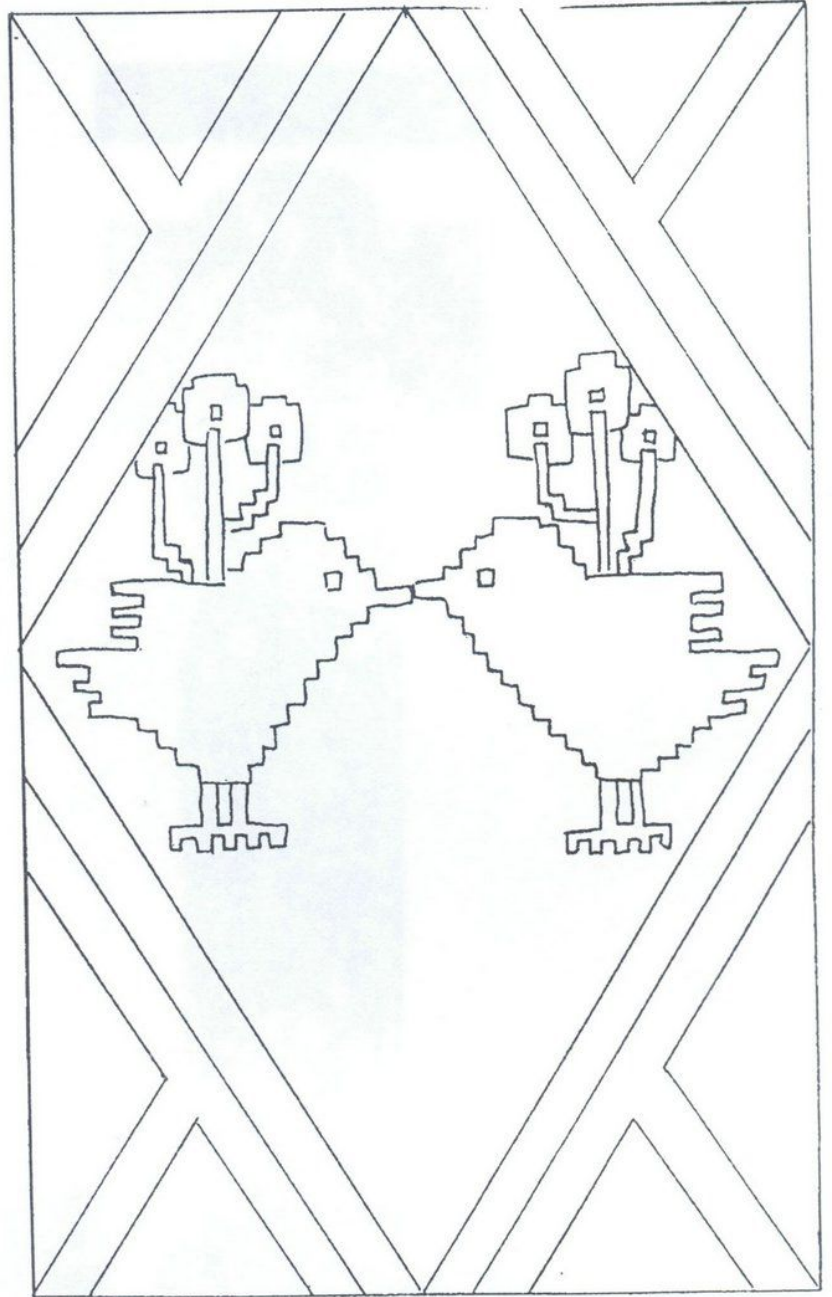

πουκάμισο

κιλίμι ριγωτό

Χρωμάτισε τα υφαντά
με τα μολύβια σου!

κιλίμι, σχέδιο πουλάκι και ρόμβοι

ΔΗΜ. ΣΧ. ΤΖΑΡΙΤΖΑΝΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✚ *Η Τσαριτσάνη, έκδοση Μορφωτικού Συλλόγου Τσαριτσάνης*
- ✚ *Νεοελληνική χειροτεχνία, Μακρής Κίτσος*
- ✚ *Εκλογαί από τα τραγούδια του Ελληνικού λαού, Ν.Τ.Πολίτης*
- ✚ *Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του Ελληνικού λαού, Ν.Τ.Πολίτης*